

УДК 341.231.14
DOI <https://doi.org/10.32841/ILA.2020.23.15>

РАШЕВСЬКА К. Є.,
молодший науковий співробітник,
аспірант кафедри міжнародного права
Інституту міжнародних відносин
Київського національного університету імені Тараса Шевченка

РОЛЬ І ЗНАЧЕННЯ ДЛЯ МІЖНАРОДНОГО ПРАВА РЕГУЛЯТОРНИХ ІНІЦІАТИВ ЄС У СФЕРІ АНАЛІЗУ ВПЛИВУ ЗОВНІШНЬОТОРГОВЕЛЬНИХ УГОД НА ПРАВА ЛЮДИНИ

Анотація. У статті досліджується методологічний підхід ЄС до аналізу впливу зовнішньоторговельних угод на розвиток системи прав людини як усередині об'єднання, так і для держав-контрагентів. Автор розглядає існуючі на міжнародному рівні ініціативи та прогалини в цій сфері, наголошує на відсутності універсальності та обов'язковості як уже сформованих у межах міжурядових організацій критеріїв і процедур, так і аналізу *per se*. У статті проаналізовано низку договорів і документів, укладених з ініціативи ЄС з метою максимально збільшити позитивні наслідки від реалізації зовнішньоторговельних договорів, а також нівелювати їхній можливий негативний вплив. Автор зазначає, що аналіз впливу на систему прав людини, попри ще не вдосталь розроблену методологічну базу, разом із клаузулою про права людини в тексті подібних угод на сьогодні є одним із найбільш ефективних інструментів заохочення прав людини та збалансування економічних вигод із потребами сталого розвитку.

Особлива увага в статті приділяється стану національного законодавства і практики з оцінки впливу на права людини. Враховуючи відсутність належної правової та інституційної бази в цій сфері, було зроблено відповідні рекомендації, зокрема, що стосується проведення аналізу впливу Угоди про асоціацію на ситуацію з правами людини в Україні. Було визначено, що така оцінка є необхідною, оскільки вже майже 15 років із моменту початку торговельних переговорів і 6 років із початку реалізації Угоди, попри стурбованість європейських експертів щодо впливу Угоди про асоціацію на здійснення окремих прав людини в Україні, належний аналіз так і не було проведено, відтак потенціал Угоди використано не повністю, а ризики нівельовано недостатньо.

Ключові слова: аналіз впливу на систему прав людини, зовнішньоторговельна угода, ЄС, сталий розвиток, Угода про асоціацію, клаузула про права людини.

Постановка проблеми. Процес укладення, зміни та виходу із зовнішньоторговельних угод тривалий час критикується через недемократичність. Основні проблеми, що викликають подібну реакцію, полягають у відсутності:

- прозорості, попередніх консультацій і участі громадянського суспільства в обговоренні положень зовнішньоторговельних угод;
- оцінки впливу останніх на систему прав людини;
- короткострокових і довгострокових стратегій регулювання торгівлі через політику у сфері зайнятості та освіти;
- взаємодії із існуючими довгостроковими зобов'язаннями в економічній, соціальній, культурній й екологічній сфері, які обмежують суб'єктів міжнародних правовідносин у процесі створення нових глобальних умов торгівлі [1].

На сьогодні міжнародна спільнота не може знайти універсальну відповідь на цю критику. Певний поступ відбувається завдяки діяльності Ради ООН з прав людини, зокрема після призначення відповідно до Резолюції від 16 березня 2017 року [2] незалежного експерта Юфен Лі для розробки керівних принципів оцінки впливу на права людини під час проведення економічних реформ, взаємодії з міжнародними фінансовими установами та іншими зацікавленими сторонами. Окрім того, Комітет з економічних, соціальних і культурних прав у своєму Зауваженні загального порядку № 24 наголосив на необхідності проведення оцінки впливу на систему прав людини перед укладенням торговельних та інвестиційних угод, яка враховувала би як їхні позитивні, так і негативні наслідки, зокрема, для реалізації права на розвиток [3]. Утім, ці документи є актами *soft law*, тож не мають зобов'язувального характеру для держав та інших акторів міжнародних економічних правовідносин, на відміну від, наприклад, Орхуської конвенції 1998 року та її положень про оцінку впливу на навколишнє середовище в транскордонному контексті [4]. До того ж, попри рекомендації проводити попередній аналіз наслідків на систему прав людини, відсутні чіткі вказівки щодо його методології та обов'язкових критеріїв.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Оцінка впливу на систему прав людини є новим явищем у міжнародному праві. Отже, теоретичні дослідження з цієї проблеми дещо відстають від існуючої практики. Одним із перших науковців, чий праці було присвячено переважно окресленню методології здійснення аналізу впливу на систему прав людини, є Джеймс Гаррісон [11]. Значну увагу цій тематиці, щоправда, в регіональному контексті, було приділено Дженніфер Зерк (щодо держав Азії) [15], Катаріною Мейснера, Лакнаром Маккензі [17] та Наріне Газарян [18] (щодо підходів ЄС), Діаною Дезьерто (щодо регіону Північної Америки) [1]. Однак для вітчизняної юридичної науки аналіз впливу на систему прав людини залишається актуальним та малодослідженим питанням, особливо, що стосується проведення такої оцінки щодо зовнішньоторговельних угод.

Мета статті полягає у вивченні основних елементів підходу ЄС до проведення аналізу впливу міжнародних договорів у сфері торгівлі на систему прав людини, визначенні прогалів вітчизняного законодавства і практики, а також окресленні шляхів для подальшої гармонізації права ЄС та національної правової системи в цій сфері.

Виклад основного матеріалу дослідження. З ініціативою заповнити прогалину, яка виникла на міжнародному рівні щодо аналізу впливу зовнішньоторговельних угод на систему прав людини, виступили регіональні інтеграційні об'єднання. Водночас найбільш досконалі підходи нині запропонував Генеральний директорат із торгівлі Європейської комісії, розробивши у 2015 р. Керівні принципи з аналізу впливу на права людини під час оцінки наслідків ініціатив, пов'язаних із торговельною політикою [5]. Цей аналіз доповнює вже сформовану практику проведення оцінки впливу на стійкий розвиток.

Активізація діяльності ЄС у сфері забезпечення прав людини простежується з початку 2000-х рр. Ст. 21 (1) Договору про Європейський Союз [6] та ст. 207 (1) Договору про функціонування Європейського Союзу [7] передбачають, що права людини є одним із принципів, які керують діяльністю Союзу на міжнародній арені. Укладення Хартії прав людини в ЄС, невіддільної частини пакету установчих договорів ЄС з 2009 року (обов'язкова юридична сила Хартії вперше була підтверджена в рішенні у справі *Schecke* [8]), започаткувало розроблення процедур попереднього аналізу кожного міжнародного договору Союзу на відповідність зобов'язанням у сфері прав людини, оскільки, згідно зі статтею 2 Договору про Європейський Союз [6] останній заснований на цінностях «поваги до людської гідності, свободи, демократії, рівності, верховенства права, прав людини, включаючи права осіб, що належать до меншин, які є спільними для держав-членів» і в разі недотримання можуть тягнути застосування санкцій проти порушника. Крім того, відповідно до Стратегічної основи ЄС з прав людини та демократії [9], ухваленої в червні 2012 року, Союз прагне сприяти поширенню дотримання прав людини, демократії та верховенства права у всьому світі.

У 2009 р. Європейський Парламент ухвалив Резолюцію про права людини, соціальні та екологічні стандарти в зовнішньоторговельних угодах (2009/2219(INI)). Резолюція підтримує практику включення обов'язкових положень про права людини в міжнародні угоди ЄС, зазначаючи, що цей процес зіштовхується з труднощами, зокрема, щодо їхньої реалізації і моніторингу, а також попередніх консультацій з громадськістю. Резолюція вказує на необхідність технічної допомоги та програм співпраці, спрямованих на покращення спроможності для реалізації основних конвенцій у галузі прав людини, соціальних та екологічних стандартів у рамках економічної співпраці. У п. 15 Резолюції окреслено перелік мінімальних стандартів, яких мають дотримуватися всі торговельні партнери ЄС, а саме: вісім основних трудових стандартів МОП, перелічених у Декларації МОП про основні права та принципи (1998); чотири пріоритетні конвенції МОП для промислово розвинутих країн; а також стандарти, що містяться у конвенціях про навколишнє середовище та про принципи належного управління, викладених у Європейському регламенті щодо схеми загальних тарифних преференцій [10].

У червні 2012 року Рада ЄС прийняла вже згадану Стратегічну основу з прав людини та демократії, положення якої деталізовані в Плані дій. У п.1 Рада закликала Комісію «включити права людини у всі оцінки впливу на постійній основі», а в п. 11 (а) розробити до 2014 року Методологію, яка допоможе проаналізувати ситуацію з правами людини в третіх країнах у зв'язку з укладенням торговельних та / або інвестиційних угод (пункт 11а). Остання повинна передбачати обов'язкову оцінку впливу на систему прав людини протягом усього циклу ініціативи укласти торговельну угоду, а також інтегрований підхід, що забезпечить аналіз усіх можливих наслідків для реалізації політичних, економічних, соціальних та екологічних прав людини в єдиному документі [9]. Дослідження має бути проведене щодо фактичного та потенційного впливу і бути позбавленим ідеологічних міркувань, що повністю відповідає підходам, закріпленим у доктрині міжнародного права з цього питання, зокрема в науковій статті Джеймса Гаррісона «Оцінка впливу торговельних угод на права людини: який стан мистецтва?» [11].

Торговельна політика ЄС спрямована на сприяння вільній, справедливій та відкритій торгівлі на світовому ринку. У поєднанні з міжнародними договірними механізмами у сфері прав людини це може поліпшити ситуацію з рівнем забезпечення верховенства права, демократичних свобод, доброго врядування та розвитку в різних державах. У Повідомленні Комісії «Торгівля, зростання та розвиток» підкреслюється, що підвищення показників зайнятості, покращення рівня життя та збільшення державних ресурсів, необхідних для реалізації прав людини, пов'язане з надходженнями від міжнародної торгівлі, і, віднедавна, із включенням клаузули про права людини до тексту зовнішньоторговельних угод [12]. Регулювання міжнародної торгівлі необхідно розглядати як один із компонентів політики щодо подолання бідності та сприяння розвитку, який доповнює співпрацю на універсальному та двосторонньому рівні, технічну допомогу, політичний діалог, а також внутрішню політику у сфері зайнятості, охорони здоров'я, освіти, корпоративної соціальної відповідальності тощо. Таке регулювання здійснюється ЄС через укладання зовнішньоторговельних договорів.

Керівні принципи з аналізу впливу на права людини під час оцінки наслідків ініціатив, пов'язаних із торговельною політикою, передбачають всебічне дослідження змісту зовнішньоторговельної угоди. Обов'язковою вимогою є перевірка відповідності положень майбутнього договору Хартії основоположних прав згідно зі спеціальним Переліком критеріїв (Fundamental Rights 'Check-List') [13]. Останній передбачає детальний аналіз торговельних заходів і тих основоположних прав, яких потенційно може стосуватися зовнішньоторговельна угода, а також їхньої юридичної природи (абсолютні/неабсолютні), наслідків (короткострокові/довгострокові, позитивні/негативні), відповідності ймовірних обмежень критеріям ясності, пропорційності та необхідності.

Аналіз також повинен базуватися на відповідності основним договорам ООН про права людини, серед яких Керівні принципи перераховують ті конвенції, що передбачають створення моніторингового механізму у вигляді спеціального комітету, зокрема Міжнародну конвенцію про ліквідацію всіх форм расової дискримінації, Конвенцію про ліквідацію всіх форм дискримінації щодо жінок; Конвенцію проти катувань та інших жорстоких, нелюдських або таких, що принижують гідність, поведень та покарань; Конвенцію про права дитини тощо. Варто також враховувати, що права людини є взаємозалежними та взаємопов'язаними, а отже, треба розглянути всі наслідки, які може спричинити певний торговельний захід. У цьому контексті гендерні аспекти та недискримінація є наскрізними питаннями.

Оскільки Керівні принципи передбачають, що аналіз має бути всебічним, збалансованим, прозорим та відкритим для участі громадянського суспільства, він здійснюється незалежними експертами, що мають визнану кваліфікацію і володіють необхідними знаннями для проведення оцінки. Водночас передбачаються широкі консультації із зацікавленими сторонами тривалістю не менше 12 тижнів з конкретними питаннями щодо потенційного впливу угоди на права людини, закріпленими в консультаційному документі / анкеті з метою розроблення необхідних рекомендацій, максимізації переваг та запобігання потенційних негативних наслідків запропонованої торговельної угоди [5].

Під час здійснення оцінки незалежний експерт може розглянути такі питання:

1. Чи угода, яка регулює торгівлю товарами й послугами, може вплинути на свободу думки або вираження поглядів, закріплену в Хартії основоположних прав та Загальній декларації прав людини? Якщо так, то чи буде цей вплив прямим і суттєвим? Чи пов'язаний він із політично чутливими питаннями прав людини в державі-контрагенті?

2. Як вплине угода, яка поширює регулювання на сорти рослин і патенти, на культурну спадщину та традиційні знання корінних народів, які захищаються Міжнародним пактом про економічні, соціальні та культурні права?

3. Чи вплине угода на реалізацію соціальних прав, зокрема, на збільшення кількості зайнятих або на умови праці чоловіків та жінок, а також зменшення розриву в заробітній платні?

Проведення аналізу впливу на права людини є складним процесом через небезпеку зосередження уваги, здебільшого, на короткострокових наслідках, які легше піддаються кількісному вимірюванню. Окрім того, існує ризик розгляду впливу на систему прав людини «у вакуумі» без урахування середовища реалізації досліджуваних прав та концентрування на порушеннях з маргіналізацією позитивних наслідків. Процес аналізу впливу на систему прав людини також може зіштовхнутися з підміною суті на техніку: використання демократичних цінностей для легітимізації непопулярних рішень у торговельній сфері із припиненням подальших дискусій

у зв'язку з невідповідністю міжнародному праву прав людини [11]. Однак на сьогодні, аналіз впливу на систему прав людини залишається одним із найбільш ефективних міжнародних інструментів заохочення прав і свобод у всьому світі.

Укладенню Угоди про асоціацію між Україною та ЄС [14] передувала процедура оцінки впливу. Щоправда, востаннє вона здійснювалася в 2009 році і стосувалася наслідків виключно для сталого розвитку. Варто підкреслити, що аналіз впливу на систему прав людини і оцінка впливу на сталий розвиток є двома відокремленими процесами, що проводяться в рамках співробітництва з ЄС. Вони не взаємозамінні та здійснюються за відмінною методологією як на етапі підготовки тексту міжнародного договору, так і на етапі його реалізації. Відсутність висновків аналізу впливу на систему прав людини майбутньої зовнішньоторговельної угоди є підставою для звернення до Європейського омбудсмена і відтермінує її укладання. Так, наприклад, у 2014 році В'єтнамський комітет з прав людини скаржився Європейському омбудсмену на невиконання Європейською Комісією попередньої оцінки впливу на права людини Угоди про зону вільної торгівлі між ЄС та В'єтнамом. Комісія обґрунтовувала свою бездіяльність тим, що ситуацію було проаналізовано перед укладенням такої ж угоди з АСЕАН. Омбудсмен відкинув цей аргумент і прийняв рішення, що відмова є відходом Комісії від своїх повноважень, що має бути виправлено. У результаті Угоду було підписано лише у 2019 році, однак, вона містить одну із найбільш деталізованих і «суворих» клаузул про права людини, що збільшує її ефективність [15].

Оцінка впливу на сталий розвиток, проведена у 2009 році щодо Угоди про асоціацію між Україною та ЄС, встановила, що, загалом, цей міжнародний договір матиме позитивний вплив на забезпечення прав людини та на розвиток соціальної сфери. Експерти передбачили збільшення заробітної платні і зростання зайнятості в довгостроковій перспективі, зменшення рівня бідності та пом'якшувальний ефект на міграційні процеси, в тому числі на найгірші форми міграції: работоргівлю та проституцію. Угода про асоціацію через регуляторне наближення також має покращити умови праці, стандарти безпеки та охорони здоров'я на виробництві. Зростання потенціалу в певних галузях стимулюватиме індивідуальну трудову діяльність, покращить становище найбільш вразливих категорій населення, таких як некваліфіковані робітники, особи без вищої та професійної освіти, жінки). Угода про асоціацію матиме позитивні наслідки для сфери державних закупівель, що позитивно вплине на середню тривалість життя у довгостроковій перспективі, покращення обслуговування лікарень, інфраструктури, сфери надання послуг.

Водночас експерти виділили низку ризиків, які існують для реалізації прав людини у зв'язку з укладенням Угоди про асоціацію. По-перше, прогнозовані позитивні наслідки проявляться, здебільшого, у довгостроковій перспективі. Однак перехід від довгострокової до короткострокової

вої перспективи може принести втрати окремим категоріям населення та регіонам. Водночас поліпшення рівня добробуту значною мірою буде залежати від питань, які безпосередньо не регулюються Угодою про асоціацію: податкова система та система освіти, структура власності та прибутковість факторів виробництва. По-друге, експерти наголосили на негативних наслідках для права людини на безпечне для життя і здоров'я навколишнє середовище через збільшення рівня викидів у повітря шкідливих газів і хімічних речовин, забруднення води, зменшення біорізноманіття, збідніння ґрунтів, що може призвести до скорочення середньої тривалості життя. Окреслені проблеми потребують розв'язання на більш деталізованому, аніж Глава 19 Угоди про асоціацію, рівні. Врешті, наслідки досліджуваного договору будуть залежати також від конкретної галузі та її окремих секторів. Наприклад, вплив на сферу працевлаштування у сільському господарстві в короткостроковій перспективі буде негативним.

Відсутність аналізу впливу на систему прав людини серед іншого призвела до того, що Угода про асоціацію, незважаючи на її потенціал, не буде мати жодних наслідків для доступу до послуг охорони здоров'я та підвищення якості рівня освіти [16].

Висновки. Отже, аналіз впливу на систему прав людини є реакцією міжнародної спільноти на поживлені процеси економічної інтеграції, рушієм яких є торговельні відносини, з урахуванням зобов'язань суб'єктів міжнародного права у сфері прав людини. Теоретичні дослідження щодо збільшення ефективності реалізації основних прав і свобод демонструють, що на сьогодні саме зовнішньоторговельні угоди є тим механізмом, який спроможний посприяти демократизації та сталому розвитку країн, що розвиваються. Окрім клаузули про права людини в тексті таких міжнародних договорів, важливим чинником ефективності виступає аналіз впливу на систему прав людини торговельних заходів, передбачених у них. Однак на сьогодні міжнародна спільнота не випрацювала уніфікованої методології проведення такої оцінки, як і не закріпила її обов'язковий характер. За таких обставин Керівні принципи з аналізу впливу на права людини під час оцінки наслідків ініціатив, пов'язаних із торговельною політикою, розроблені в межах ЄС, покликані заповнити прогалину в правовому регулюванні і стимулюють заохочення прав людини всередині держав-контрагентів Союзу.

Угода про асоціацію між Україною та ЄС, втім, не була проаналізована з точки зору впливу на систему прав людини. З одного боку це пояснюється відсутністю юридичної обов'язковості такої попередньої оцінки в період розробки тексту договору та методології її проведення, а з іншого – браком політичної волі з боку України приділити цьому питанню достатню увагу. Окрім того, у нашій державі немає органу, що був би наділений повноваженнями здійснювати таку перевірку, а також нормативно-правової бази, якою би вона регулювалася. Як наслідок, ще в 2009 році експерти з боку ЄС дійшли до висновку, що Угода про асоціацію в окремих сферах жодним чином не сприятиме покращенню ситуації з правами людини, а в інших –

навіть несе загрозу її погіршити. За таких обставин Україні слід, після заповнення прогалин на внутрішньому рівні, звернутися до ЄС з пропозицією провести аналіз впливу на систему прав людини вже укладеної Угоди, щоб максимізувати її позитивні наслідки і запобігти реалізації негативних.

Література:

1. Desierto Diane. The Human Costs of Exiting Trade Agreements: The Right to Development in an Era of Policy Uncertainty. EJIL: Talk! Blog of the European Journal of International Law. 2017. URL: <https://www.ejiltalk.org/the-human-costs-of-exiting-trade-agreements-the-right-to-development-in-an-era-of-policy-uncertainty/> (Last accessed: 24.10.2020).
2. Resolution A/HRC/34/L.3. The UN Human Rights Council. 16 March 2017. URL: https://www.un.org/ga/search/view_doc.asp?symbol=A/HRC/34/L.3 (Last accessed: 24.10.2020).
3. General comment No. 24 on State obligations under the International Covenant on Economic, Social and Cultural Rights in the context of business activities. Committee on Economic, Social and Cultural Rights. 10 August 2017. URL: <http://docstore.ohchr.org/SelfServices/FilesHandler.ashx?enc=4slQ6QSm-lBEDzFEovLCuW1a0Szab0oXTdImnsJZZVQcIMOUuG4TpS9jwIhCJcX-iuZ1yrkMD/Sj8YF%2BSXo4mYx7Y/3L3zvM2zSUBw6ujlnCawQrJx3hlK8Odk6DUwG3Y> (Last accessed: 24.10.2020).
4. Конвенція про доступ до інформації, участь громадськості в процесі прийняття рішень та доступ до правосуддя з питань, що стосуються довкілля (Орхуська Конвенція). 25 червня 1998. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_015#Text (Дата звернення: 20.10.2020).
5. Guidelines on the analysis of human rights impacts in impact assessments for trade-related policy initiatives. Directorate-General for Trade. European Commission. 2015. URL: http://trade.ec.europa.eu/doclib/docs/2015/july/tradoc_153591.pdf (Last accessed: 19.10.2020).
6. The Treaty on European Union. 2007. URL: https://eur-lex.europa.eu/resource.html?uri=cellar:2bf140bf-a3f8-4ab2-b506-fd71826e6da6.0023.02/DOC_1&format=PDF (Last accessed: 21.10.2020).
7. The Treaty on the Functioning of the European Union. 2007. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=celex%3A12012E%2FTXT> (Last accessed: 21.10.2020).
8. Judgment of the Court of justice. Joined Cases C-92/09 and C-93/09 Volker und Markus Schecke GbR (C-92/09) and Hartmut Eifert (C-93/09) v Land Hessen (9 November 2010). URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A62009CJ0092> (Last accessed: 18.10.2020).
9. EU Strategic Framework and Action Plan on Human Rights and Democracy. Council of the European Union. 25 June 2012. URL: https://www.consilium.europa.eu/uedocs/cms_data/docs/pressdata/EN/foraff/131181.pdf (Last accessed: 21.10.2020).
10. Motion for a European Parliament Resolution on human rights and social and environmental standards in international trade agreements (2009/2219(INI)). 2009. URL: <https://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?pubRef=-//EP//TEXT+REPORT+A7-2010-0312+0+DOC+XML+V0//EN> (Last accessed: 23.10.2020).
11. Harrison James. Human Rights Impact Assessments of Trade Agreements: Reflections on Practice and Principles for Future Assessments. A Paper for the Expert Seminar on Human Rights Impact Assessments of Trade and Investment Agreements. 2010.

- URL: https://www.humanrights.ch/cms/upload/pdf/100719_Background_paper.pdf (Last accessed: 23.10.2020).
12. Communication on Trade, Growth and Development. 2012. URL: <https://trade.ec.europa.eu/civilsoc/meetdetails.cfm?meet=11380> (Last accessed: 23.10.2020).
 13. «Fundamental Rights Check-List» for Commission Proposals. 2015. URL: <https://www.eubusiness.com/topics/living-in-eu/annex3BD6ADA47.jpg/view> (Last accessed: 17.10.2020).
 14. Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони. 2014. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_011#Text (Last accessed: 24.10.2020).
 15. Zerk J. Human rights impact assessment of trade agreements : electronic version. 2019. URL: <https://www.chathamhouse.org/sites/default/files/2019-02-18Human-RightsTradeAgreements.pdf>. (Last accessed: 20.10.2020).
 16. Trade sustainability impact assessment of the negotiations on a free trade area between the EU and Ukraine: position paper. 2009. URL: https://trade.ec.europa.eu/doclib/docs/2009/may/tradoc_143165.pdf (Last accessed: 22.10.2020).
 17. Meissnera Katharina L. McKenzie Lachlan. The paradox of human rights conditionality in EU trade policy: when strategic interests drive policy outcomes. URL: <https://www.tandfonline.com/doi/epub/10.1080/13501763.2018.1526203?needAccess=true> (Last accessed: 25.10.2020).
 18. Ghazaryan Narine. A New Generation of Human Rights Clauses?: The Case of Association Agreements in the Eastern Neighbourhood. URL: <https://core.ac.uk/download/pdf/162658093.pdf+&cd=3&hl=ru&ct=clnk&gl=ua> (Last accessed: 25.10.2020).

Rashevskaya K. The role and significance of EU regulatory initiatives in the field of human rights impact assessment of trade agreement for international human rights law

Summary. The article examines the EU's methodological approach to analyzing the impact of foreign trade agreements on the development of the human rights system, both within the Union and for contracting States. The author explores the existing initiatives and gaps in this area at the international level, emphasizes the lack of universality and binding nature of the criteria and procedures already established within intergovernmental organizations, as well as the analysis per se. The article analyzes a number of agreements and documents concluded at the initiative of the EU in order to maximize the positive effects of the implementation of foreign trade agreements, as well as to mitigate their possible negative impact. The author notes that the human rights impact assessment, despite the insufficiently developed methodological framework, together with the human rights clause in the text of such agreements, is currently one of the most effective tools for promoting human rights and balancing economic benefits with sustainable development.

The article pays special attention to the state of national legislation and practice on human rights impact assessment. Given the lack of a proper legal and institutional framework in this area, relevant recommendations were made, including an analysis of the impact of the Association Agreement on the human rights situation in Ukraine. It was determined that such an assessment is necessary because for almost 15 years since the commencement of trade negotiations and 6 years since the beginning of implementation of the Agreement, despite the concerns of European experts on the impact of the Association Agreement on the exercise of certain human rights in Ukraine, proper analysis has not taken place. Therefore, the potential of the Agreement has not been fully used and the risks have not been sufficiently leveled.

Key words: human rights impact assessment, foreign trade agreement, EU, sustainable development, Association Agreement, human rights clause.